

Lovforslag nr. L 162. Fremsat den 31. januar 1985 af Ole Espersen (S), Korneliusen (S), Torben Lund (S), Lissa Mathiasen (S) Erik B. Smith (S) og Jimmy Stahr (S)

Forslag

til

Lov om benzinforhandlerkontrakter

§ 1. Ved benzinforhandlerkontrakter forstås kontrakter og tinglyste servitutter eller deklARATIONER om levering af motorbrændstoffer, herunder benzin, dieselolie og gas, til videre-salg.

Stk. 2. Denne lov gælder både for de benzinforhandlerkontrakter, der indgås mellem leverandører af motorbrændstoffer og for-handlere, der selv ejer salgsanlægget, og de benzinforhandlerkontrakter, der indgås mellem de nævnte leverandører og forhandlere, der har forpagtet eller lejet salgsanlægget af leverandøren.

§ 2. Bestemmelser i kontrakter og tinglyste servitutter eller deklARATIONER om levering af motorbrændstoffer m.v. til videresalg vedrørende varebindinger må ikke omfatte andet end leverandørens motorbrændstoffer.

Stk. 2. De i § 1, stk. 1, nævnte kontrakter skal til enhver tid kunne opsiges, og der kan ikke aftales længere opsigelsesvarsel end et år fra opsigelsen. Tilsvarende gælder lånekontrakter, lejekontrakter m.v. mellem en leverandør af motorbrændstoffer m.v. og en forhandler.

Stk. 3. Bestemmelser i benzinforhandlerkontrakter, herunder tinglyste servitutter eller deklARATIONER, om åbningstid og minimums-salg samt om konkurrenceklausuler vedrørende tid og sted er ikke gyldige.

§ 3. Efter en benzinforhandlerkontrakts ophør skal eventuelle tinglyste servitutter eller deklARATIONER om varebindinger på for-

handlerejede ejendomme aflyses.

Stk. 2. Eventuelle lån fra leverandøren til forhandleren skal ved kontraktsophør tilbagebetales, medmindre de efter deres indhold henstår uanset kontraktsudløb. Endvidere skal forhandleren ved kontraktsophør tilbagelevere udlånt materiel, idet dog forhandleren skal være berettiget til i stedet at overtage materiellet mod at betale dets nedskrevne værdi til leverandøren. Ved opgørelsen af den nedskrevne værdi skal anskaffelses- eller kostprisen formindskes ved afskrivninger, der tilsigter en systematisk afskrivning af det pågældende materiel over dets brugstid.

§ 4. For forpagtningskontrakter om et salgsanlæg for motorbrændstoffer, der ejes af leverandøren, gælder bestemmelserne i lov om leje.

Stk. 2. Det er ikke tilladt leverandører af motorbrændstoffer m.v., der ejer eller driver virksomhed med salg af motorbrændstoffer i detailledet, at yde sådanne tilskud eller andre subsidier, der kan medføre ulighed i vilkårene for erhvervsudøvelsen i detailledet.

§ 5. Overtrædelse af § 4, stk. 2, straffes med bøde eller hæfte.

§ 6. Denne lov kan ikke fraviges ved aftale.

Stk. 2. Loven træder i kraft den 1. juli 1985 og har virkning også for kontrakter, der er indgået før ikrafttrædelsestidspunktet.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

1. Motorbrændstoffer – benzin, dieselolie og autogas – distribueres i Danmark i detailledet gennem benzinsalgssteder, der enten ejes af vedkommende leverandør af motorbrændstoffer eller af videreforhandleren selv.

De leverandørejede (ofte betegnet »selskabsejede«) benzinsalgssteder drives dels af selvstændige benzinforhandlere, der således forpagter eller lejer benzinsalgsstedet af leverandørselskabet, og dels af leverandørselskaberne selv gennem antagne bestyrere med funktionærstatus.

De selvstændige benzinforhandlere – såvel selvejere som forpagtere/lejere – er typisk mekanikere, der ved siden af salget af motorbrændstoffer driver et autoværksted som selvstændig virksomhed. Andre kombinationer forekommer også, således med købmandsvirksomhed, bilforhandling m.v.

De benzinsalgssteder, der drives af vedkommende leverandørselskab selv, består normalt kun af selve virksomheden med salg af motorbrændstoffer samt en kiosk.

Udviklingen har i de senere år været præget af en nedgang i antallet af benzinsalgssteder. Denne nedgang har dog helt overvejende gjort sig gældende for så vidt angår de benzinsalgssteder, der ejes af benzinforhandleren selv, således at de leverandørejede benzinsalgssteder er kommet til at udgøre en forholdsmæssig større andel af det samlede antal. Sideløbende med den nedgang i det totale antal benzinsalgssteder, der har kunnet konstateres i de sidste 10 år i sammenhæng med nedgangen i salgsmængden, har der fra leverandørselskabernes side været foretaget betydelige investeringer i de benzinsalgssteder, som selskaberne selv ejer. Disse salgssteder er i de senere år blevet moderniseret for meget betydelige beløb i form af selvbetjeningsudstyr, kontokortautomatik, elektroniske pumper, overdækning af forplads m.v.

Antallet af forhandlerjede anlæg er siden 1970 reduceret fra ca. 6.500 til 2.873 pr. ultimo 1983. I samme periode har antallet af selskabsejede anlæg

holdt sig konstant på omkring 1.000, og antallet var ved udgangen af 1982 i alt 924.

De selskabsejede anlæg udgør således nu ca. 25 pct. af det samlede antal salgsanlæg.

Mere væsentligt er imidlertid, at disse anlæg (ca. 25 pct.) ved udgangen af 1982 havde overtaget ca. 60 pct. af den samlede omsætning. I øvrigt henvises til vedlagte bilag 1, som er en af monopoltilsynet udarbejdet statistik for 1982 over fordelingen efter ejer- og driftsform.

Af tabel 2 i bilag 1 fremgår i øvrigt, at det i dag umoderne »betjeningsalg« helt er overladt til forhandlerjede anlæg, nemlig 916 anlæg ud af i alt 934.

2. Branchen har altid været og er fortsat kendetegnet af en stærk koncentration blandt leverandørvirksomhederne samt af en stærk dominans og styring af detailomsætningen fra leverandørvirksomhedernes side.

Der findes i dag på det danske marked 11 leverandørvirksomheder, hvoraf de 7 udenlandsk ejede – Esso, BP, Mobil, Texaco, Shell, Kuwait og Norsk Hydro – har en markedsandel på ca. 85 pct. De 4 dansk ejede selskaber – Haahr, Uno-X, OK Danmark og DK-Benzin – har således en forholdsvis beskeden andel af omsætningen.

I forholdet mellem leverandørvirksomheder og detailled har branchen været og er fortsat kendetegnet derved, at såvel samtlige udenlandsk ejede som de dansk ejede selskaber Haahr og Uno-X følger en stort set samordnet praksis, der muliggør en vidtgående kontrol med detailledet for så vidt angår salget af såvel motorbrændstoffer som andre varer.

Denne kontrol gennemføres for det første derved, at leverandørselskaberne som nævnt selv driver en ret stor del af benzinsalgsstederne.

For det andet gennemføres kontrollen i forhold til forpagterne/lejerne således, at de typiske kontraktvilkår indebærer et meget kort opsigelsesvarsel fra selskabets side og i øvrigt er stærkt ensidige med hensyn til rettigheder og pligter. Da leverandørselskabet ikke har nogen pligt til at overtage det driftsmateriel, som forpagterne/lejerne selv har

anskaffet, og ej heller nogen pligt til at yde godtgørelse for tab af kundekreds, siger det sig selv, at forpagterne/lejerne er i en særdeles svag position i forhold til leverandørselskabet.

Endelig for det tredje styres distributionen gennem de forhandlerejede benzinsalgssteder på den måde, at leverandørselskaberne i vid udstrækning i kraft af investeringer i driftsmateriel m.v. betinger sig meget langvarige bindinger af forhandlerne, hvis kontraktforhold typisk i en lang årrække er uopsigeligt fra forhandlerens side. Derimod kan leverandørselskabet i reglen sige op med forholdsvis kort varsel.

Det må understreges, at benzinforhandlerne i praksis har meget ringe mulighed for at undgå de nævnte bindinger, idet de fleste selskaber sælger produkterne til forhandlerne til sådanne priser, at forhandlerlavancen ikke kan finansiere det nødvendige udstyr. De enkelte forhandlere har således valget mellem at se deres benzinstation undergå en gradvis forældelse i sammenligning med konkurrenternes stationer – ofte med lukning af den forældede station som uundgåelig følge – eller at tage imod leverandørselskabets tilbud om modernisering med deraf følgende øget afhængighed.

3. Leverandørselskaberne styrer også på andre måder markedsudviklingen. Der er således næppe tvivl om, at den foran omtalte udvikling, hvorefter et stigende antal af benzinsalgsstederne er selskabsejede, hænger sammen med, at leverandørselskaberne på forskellig vis har begunstiget deres egne benzinsalgssteder, der således har kunnet udkonkurrere de forhandlerdrevne salgssteder.

Dette er dels sket på den måde, at de selskabsejede salgssteder enten er blevet moderniseret væsentlig tidligere end konkurrerende forhandlerdrevne eller ligefrem er blevet udstyret med materiel, som de selvstændige forhandlere ikke har kunnet opnå, f.eks. købekortautomatik, ligesom visse rabatorninger kun kan benyttes på særlig udvalgte salgssteder, typisk selskabsejede.

Og dels er udviklingen sket i kraft af de enorme økonomiske ressourcer, der er kendetegnende for i hvert fald de udenlandsk ejede leverandørselskaber. Disse har kunnet lade deres egne benzinsalgssteder deltage i en række »priskrige«, som har medført økonomisk svækkelse eller undergang for en række selvstændige benzinforhandlere, der i en række tilfælde helt eller delvis selv har måttet bære de omkostninger i praksis påtvungne deltagelse i benzinkrigen.

En selvstændig benzinforhandler, der kommer ud for, at nærliggende selskabsejede benzinstationer iværksætter kraftige prisnedsættelser, har såle-

des i mange tilfælde haft valget mellem at følge prisnedsættelsen og sælge med tab eller at fastholde priserne og således miste salget, i begge tilfælde med økonomisk ruin til følge.

Endelig må nævnes, at leverandørselskabernes styring af detailledet i praksis har hindret også den fri konkurrence i leverandørledet, idet det stort set har været umuligt for nye leverandørselskaber at etablere sig.

De i dag gældende planlægningsmæssige regler i samfundet hindrer i det store og hele, at der oprettes nye benzinsalgssteder. En forudsætning for fri konkurrence i leverandørledet på basis af etablering af nye leverandørselskaber er således, at nye selskaber har mulighed for at overtage leverancerne til bestående benzinsalgssteder. Dette er imidlertid særdeles vanskeligt eller umuligt, idet benzinsalgsstederne som nævnt enten drives eller ejes af de eksisterende leverandørselskaber eller er bundet til disse i form af uopsigelige kontrakter.

4. De foran omtalte forhold har ikke undgået monopolmyndighedernes opmærksomhed.

Monopoltilsynet tog i 1973 initiativ til forhandlinger med henblik på en lempelse af vilkårene for branchens »detailhandlere«.

Der førtes i de følgende år forhandlinger mellem Centralforeningen af Benzinforhandlere i Danmark på den ene side og de store udenlandsk ejede leverandørselskaber på den anden side. Forhandlingerne resulterede imidlertid ikke i et for monopoltilsynet tilfredsstillende resultat, og efter vedtagelse på monopolrådets møde i oktober 1979 meddelte monopoltilsynet de pågældende leverandørselskaber et pålæg af 25. oktober 1979. Dette pålæg er gengivet som bilag 2.

Det fremgår af dette pålæg bl.a., at varebindinger højst måtte omfatte motorbrændstoffer og smørelser, samt at der ikke i låne- og forhandlerkontrakter måtte forekomme bestemmelser om uopsigelighed for forhandlere.

Pålægget blev af leverandørselskaberne indbragt for monopolankenævnet, der afsagde kendelse den 18. november 1981. Kendelsen er gengivet i Monopoltilsynets Meddelelser 1981 s. 558–77.

Det fremgår af kendelsen i den nævnte sag, hvor benzinforhandlerne ikke var repræsenteret, at monopoltilsynets pålæg af 25. oktober 1979 ophævedes, idet sagen blev hjemvist til fornyet forhandling mellem parterne.

Det fremgår endvidere af kendelsen, at monopolankenævnet godkendte uopsigelige kontrakter, dog således at uopsigelighedsperioden maksimalt kan andrage 10 år (ad gangen), og således at uopsigelighedsperioden skal fastsættes i forhold til

størrelsen af de investeringer, som det pågældende leverandørselskab har foretaget i forhandlerens anlæg.

Der forhandlede efter afsigelsen af denne kendelse mellem monopoltilsynet og selskaberne om fastsættelse af fremtidige vilkår, og disse forhandlinger resulterede i, at monopoltilsynet den 6. juli 1982 meddelte selskaberne et nyt pålæg. Monopoltilsynet søgte ved dette pålæg at afbøde de værste skadevirkninger for den fri konkurrence af monopolankenævnets godkendelse af betingelser om 10 års uopsigelighed, bl.a. således at nye investeringer i en aftalt uopsigelsesperiode ikke skulle kunne føre til en ny uopsigelsesperiode i forlængelse af den tidligere aftalte, og således at kun investeringer i det faste anlæg, men ikke driftstilskud, skulle kunne begrunde uopsigelse.

Også dette pålæg blev af leverandørselskaberne indbragt for monopolankenævnet, der i kendelse af 26. november 1982 i det væsentlige gav selskaberne medhold.

Ankenævnets kendelse af 26. november 1982 er gengivet i Monopoltilsynets Meddelelser 1982 s. 779-802.

På grundlag af monopolankenævnets kendelser har monopoltilsynet den 10. december 1982 fastsat de nugældende bestemmelser vedrørende forhandler- og forpagtningskontrakter for salg af motorbrændstoffer m.v. Disse bestemmelser er gengivet som bilag 3.

Tilsvarende bestemmelser er siden fastsat for så vidt angår de leverandørselskaber, der ikke var omfattet af de foran nævnte pålæg.

5. Sideløbende med den foran nævnte sagsbehandling for de danske monopolmyndigheder er der af EF-Kommissionen udarbejdet forordning nr. 1984/83 af 22. juni 1983 om anvendelse af traktatens artikel 85, stk. 3, på kategorier af eksklusive købsaftaler. Denne forordning indeholder dispensationer (gruppefritagelser) fra kartelforbudet i traktatens artikel 85 og fastsætter i afsnit III særlige bestemmelser om aftaler om tankstationer. Det fremgår heraf bl.a., at det er tilladeligt at indgå eksklusive købsaftaler gældende for motorbrændstoffer i op til 10 år, men det forudsættes ifølge forordningens artikel 14, at leverandøren ikke uden saglig grund over for en videreforsandler anvender priser eller salgsbetingelser, der er mindre fordelagtige end dem, der anvendes over for andre videreforsandler i samme distributionsled, samt at det ikke i urimelig grad vanskeliggøres for andre leverandører at få adgang til de forskellige distributionsled.

Endvidere er det udtalt i forordningen, at det ikke strider mod forordningens målsætning, der som medlemsstaterne ved retsfor skrifter eller ved andre foranstaltninger fastsætter den samme øvre tidsmæssige grænse for videreforsandlerens eksklusive købsplicht i aftaler vedrørende tankstationer, men samtidig foreskriver en kortere tilladt aftaleperiode enten i almindelighed eller afpasset efter omfanget af leverandørens ydelser, idet forordningen blot fastlægger de yderste tidsmæssige grænser for indgåelse af aftaler om tankstationer.

6. Det er forslagsstillernes opfattelse, at de nugældende bestemmelser for benzinformidlerkontrakter, der er fastsat på grundlag af monopolankenævnets kendelser, i urimelig grad er til skade for den fri konkurrence, idet de dels indebærer, at benzinformidlerne – såvel de selvejende forhandlere som forpagtere/lejere – er afhængige af og bundet til leverandørselskaberne og de af selskaberne udpegede underleverandører af kioskvare, reservedele m.v., og dels, at mulighederne for etablering af nye leverandørselskaber er urimeligt indskrænket.

Forslagsstillerne lægger med hensyn til de selvejende benzinformidler navnlig vægt på, at de nugældende regler, hvorefter modernisering og materielanskaffelse på benzinsalgsstederne finansieres af leverandørselskaberne på grundlag af uopsigelsesaftaler, medfører, at forhandlerne aldrig får mulighed for at frigøre sig, dels fordi der i en så lang kontraktperiode nødvendigvis må ske yderligere nyanskaffelser med deraf følgende forlængelse af uopsigelsesperioden, og dels fordi de nugældende regler ikke tillader frigørelse i forbindelse med ekstraordinær indfrielse af et gældsforhold.

Med hensyn til forpagterne/lejerne lægger forslagsstillerne vægt på, at de nugældende regler gør disse urimelig afhængige af det leverandørselskab, der ejer salgsanlægget, idet leverandørselskabet kan opsiges kontrakten med relativt kort varsel uden pligt til at overtage forpagterens/lejerens materiel og uden pligt til at godtgøre forpagteren/lejerens værdien af den oparbejdede kundekreds. Dette giver selskabet et pressionsmiddel, der gør forpagterens/lejerens forhandlingsposition urimelig svag.

Hertil kommer, at det er fastslået ved flere nylig afsagte domme af østre landsret, at den almindelige beskyttelse mod urimelige aftalevilkår og aftaler i strid med redelig handlemåde i henhold til aftalelovens § 36 ikke kan anvendes til fordel for benzinformidler som følge af, at der ved monopolmyndighedernes mellemkomst er sket en regulering

af aftaleforholdene i branchen. Det er efter forslagsstillernes opfattelse uheldigt, at benzinforhandlerne således har mistet den beskyttelse, som andre svage parter i et kontraktforhold har.

Endvidere finder forslagsstillerne, at det er uheldigt, at strukturtilpasningen i branchen i vid udstrækning sker i kraft af leverandørselskabernes dispositioner med hensyn til tilskud og subsidier, der i praksis har haft den virkning, at antallet af selvstændige benzinforhandlere er gået betydeligt ned i sammenligning med de selskabsejede benzinsalgssteder. Dette har haft uheldige beskæftigelsesmæssige konsekvenser, idet de selvstændige benzinforhandlere som nævnt i reglen driver anden virksomhed sideløbende med salget af motorbrændstoffer, typisk autoværksteder, og disse virksomheder bukker i mange tilfælde under, når virk-

somheden med salg af motorbrændstoffer må indstilles som følge af urimelige konkurrencevilkår. Denne udvikling stiller forbrugerne dårligt, især med hensyn til mindre reparationer og service, idet afstanden til værksteder m.v. øges.

Endelig er det forslagsstillernes opfattelse, at de herskende konkurrenceforhold i branchen på længere sigt bevirker, at forbrugerpriserne ikke bliver de lavest mulige, idet en udvikling, hvorefter en stigende del af detailsalget af motorbrændstoffer sker fra de af leverandørerne drevne salgssteder og på prisvilkår, der fastsættes af leverandørerne, indebærer, at konkurrencen i detailledet ikke bliver reel.

Med de senest foreliggende tal fra monopoltilsynet kan avancestrukturen i øre/liter illustreres således:

	<i>Benzin</i>	<i>Diesel</i>	<i>Autogas</i>
Distributionsavance (en gros salg)	43,4	29,3	ingen godk. avance
Forhandleravance (detailsalg)	30,2	23,3	27,3

Der er efter forslagsstillernes opfattelse herved tale om en urimelig stor distributionsavance, hvilket viser sig ved de priser, hvortil leverandørselskaberne sælger til frie aftagere (f.eks. vognmænd). Forslagsstillerne skønner, at en frigørelse af branchens detailløb på længere sigt vil kunne bevirke et fald i forbrugerpriserne.

7. Hensigten med lovforslaget er at tilvejebringe en højere grad af konkurrence inden for distributionen af motorbrændstoffer, således at der skabes mulighed for et frit erhvervsvalg til gavn for beskæftigelsen og forbrugerne, og således at der opnås en fri konkurrence også i leverandørledet.

Dette søges opnået først og fremmest ved:

- 1) Indførelse af en almindelig adgang for de selvvejende benzinforhandlere til opsigelse af kontraktforholdet i forbindelse med afvikling af et gældsforhold.
- 2) Forbud mod tinglyste konkurrencebegrænsende bestemmelser på faste ejendomme uden sammenhæng med et løbende forhandlerforhold.
- 3) Regulering af afviklingen af materiellån til undgåelse af spild af værdier.
- 4) Beskyttelse af forpagterne/lejerne af leverandørejede benzinsalgssteder mod følgerne af vilkårlige opsigelser.
- 5) Forbud mod konkurrenceforvridende tilskud og subsidier fra leverandørselskabernes side.

Det er interessant at bemærke, at den foran nævnte EF-forordning indeholder dispensationer

for så vidt angår konkurrencebegrænsningsreglerne i EF-traktaten for to brancher, nemlig foruden tankstationer levering af øl. For sidstnævnte branche er der allerede gennemført en særskilt lovgivning i Danmark, nemlig loven om restaurations- og hotelvirksomhed m.v. (lovbekendtgørelse nr. 141 af 30. marts 1978), hvis § 14 i realiteten forhindrer bryggerier m.v. i at drive virksomhed i detailledet. Lovforslaget er således ikke så vidtgående som disse regler, idet det ikke forhindrer leverandørselskaberne i at drive virksomhed i detailledet.

Afslutningsvis bemærkes, at leverandørselskaberne som forsvar for de langvarige bindinger har anført, at disse er en forudsætning for, at leverandørselskaberne vil investere i detailledet.

Hvis noget sådant overhovedet er ønskeligt, kan forslagsstillerne ikke dele denne opfattelse, idet selskaberne fortsat vil kunne sikre deres investeringer gennem pantebreve, lånekontrakter m.v.

8. Forslaget skønnes ikke at få økonomiske eller administrative konsekvenser for det offentlige.

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

Til § 1

Lovforslaget skal gælde for kontrakter om levering af motorbrændstoffer af enhver art til videre salg.

Loven vil således finde anvendelse på alle tilfælde, hvor en selvstændig benzinforhandler driver virksomhed med køb af motorbrændstoffer til vi-

deresalg, hvad enten forhandleren selv er ejer af sit salgsanlæg eller har forpagtet eller lejet salgsanlægget af en leverandør af motorbrændstoffer.

Det understreges, at loven både skal finde anvendelse på de tilfælde, hvor der mellem leverandøren og videreforhandleren er indgået en egentlig forhandlerkontrakt, og på de tilfælde, hvor en leverandør har sikret sig en eneret til levering af motorbrændstoffer til videresalg på grundlag af en på den pågældende ejendom tinglyst servitut eller deklaration. I sidstnævnte henseende er det uden betydning, om tinglysning af en servitut eller deklaration er sket på grundlag af aftale mellem leverandørselskabet og ejeren af ejendommen, eller om leverandørselskabet har været ejer af ejendommen og inden salget af ejendommen ladet en servitut eller deklaration tinglyse.

Til § 2

Stk. 1 fastslår, at et leverandørselskab kun gyldigt gennem forhandlerkontrakter og tinglyste deklarationer kan sikre sig en eneret til levering af motorbrændstoffer, men ikke andre varer. Dette er i realiteten en konsekvens af EF-Kommissionens forordning af 22. juni 1983 om eksklusive købsaftaler artikel 11, som kun tillader varebindinger omfattende motorbrændstoffer og smøremidler, men i sidstnævnte henseende kun på betingelse af, at leverandøren eller en med denne forbunden virksomhed har stillet et anlæg til olieskift eller et andet anlæg til smøring af motorkøretøjer til rådighed for videreforhandleren eller har finansieret et sådant anlæg.

Imidlertid benyttes særlige smøringsanlæg normalt ikke længere, og af hensyn til det fri forbrugervalg er det uønskeligt, at der på en given benzinstation kun kan sælges ét mærke af smøremidler.

Stk. 2 indeholder den for den fri konkurrence afgørende bestemmelse, der hindrer de nugældende langvarige bindinger af de selvejende benzinforhandlere, idet det fastslås, at en benzinforhandlerkontrakt til enhver tid skal kunne opsiges. Såfremt der mellem parterne er indgået aftale herom, tillades et opsigelsesvarsel, der dog ikke må overstige 1 år fra opsigelsen.

For at undgå omgåelse af den nævnte regel er det præciseret, at der ikke i lånekontrakter og lejekontrakter m.v. – f.eks. om udlån eller udleje af materiel – må aftales længere opsigelsesvarslere end 1 år fra opsigelsen.

Stk. 2 fastslår således som et generelt princip, at enhver benzinforhandler skal have mulighed for at frigøre sig med højst 1 års varsel.

Stk. 3 skal sikre, at der ikke på andre måder opstår urimelige indskrænkninger i den fri konkurrence samt urimelige indskrænkninger i det frie forbrugsvalg. Det forbydes således, at leverandørvirksomheder fastsætter bindende bestemmelser om åbningstid og minimumssalg, ligesom det forbydes at fastsætte konkurrenceklausuler, der for en vis tid eller inden for et geografisk område forbyder forhandleren at drive virksomhed i konkurrence med leverandørselskabet efter ophøret af et leveringsforhold.

Til § 3

Stk. 1 fastslår det princip, at når et kontraktforhold er ophørt efter opsigelse eller på anden måde, har leverandørselskabet pligt til at kvittere eventuelle tinglyste servitutter om varebindinger til aflysning. Det er således en konsekvens af denne bestemmelse, at det ikke skal være tilladeligt, at leverandører af motorbrændstoffer hindrer den fri konkurrence ved gennem tinglysning af servitutter om varebindinger at forhindre, at den pågældende ejendom fremtidig anvendes til salg af motorbrændstoffer fra andre leverandører.

Det er uden betydning for anvendelsen af bestemmelsen, om der mellem leverandørselskabet og ejeren af ejendommen har været indgået en formel forhandlerkontrakt, eller om eneretten for leverandørselskabet alene har været knyttet til en tinglyst servitut eller deklaration, jfr. lovforslagets § 1, stk. 1.

Stk. 2 fastslår, at hvis leverandøren har ydet lån til forhandleren, skal der i forbindelse med kontraktudløb ske tilbagebetaling af pengelån og ske tilbagelevering af udlånt materiel.

Er der i forbindelse med ydelsen af et pengelån aftalt en uopsigeligthed for debitor, berøres en sådan aftale dog ikke. Dette indebærer, at hvis lånet har karakter af et sælgerpantebrev oprettet i forbindelse med leverandørselskabets salg af ejendommen til forhandleren, løber et sådant mellemværende videre uanset kontraktudløb, såfremt sælgerpantebrevet efter sit indhold er uopsigeligt eller uopsigeligt i en periode.

Da det af hensyn til samfundets interesse i at undgå spild af værdier er uønskeligt, at der skal tilbageleveres udlånt materiel, når noget sådant medfører ødelæggelse af værdier, f.eks. installationer og belægnings, eller gener og ulemper for driften af salgsstedet, fastslås det endvidere i stk. 2,

at forhandleren skal være berettiget til at vælge i stedet for at tilbagelevere udlånt materiel at overtage materiellet mod at betale dets nedskrevne værdi.

Den nedskrevne værdi er i overensstemmelse med princippet i årsregnskabslovens § 28 defineret som anskaffelses- eller kostprisen formindsket ved afskrivninger, der tilsigter en systematisk afskrivning af det pågældende materiel over dets brugstid. Da alle leverandørselskaberne med en enkelt undtagelse er aktieselskaber, for hvem årsregnskabsloven gælder, vil dette princip således indebære, at forhandleren skal betale det beløb, hvortil det pågældende materiel er optaget i leverandørselskabets årsregnskab.

Kan parterne ikke enes om fastsættelsen af den nedskrevne værdi, kan en vejledende udtalelse indhentes ved anvendelse af retsplejelovens regler om syn og skøn uden anlæggelse af retssag.

Til § 4

Stk. 1 skal sikre de selvstændige benzinforhandlere, der ikke selv ejer salgsanlægget, mod urimelige vilkår fastsat af ejeren af ejendommen, når denne samtidig er leverandør. Det er i retspraksis uklart, hvornår lejelovens regler om erhvervslejemeål gælder for et sådant forhold, men leverandørselskaberne benytter undtagelsesfrit betegnelsen forpagtningskontrakt i stedet for lejekontrakt for at undgå beskyttelsesreglerne i lejelovgivning.

Lovforslaget indebærer imidlertid, at reglerne om erhvervslejemeål i lov om leje skal finde anvendelse, uanset om kontraktforholdet betegnes »forpagtningskontrakt«. Dette indebærer navnlig, at domstolene får indseende med fastsættelsen af vilkår, ligesom der tilsikres forpagterne/lejerne en beskyttelse mod urimelig opsigelse i kraft af lejelovgivningens regler om erhvervsbeskyttelse.

Stk. 2 skal hindre, at leverandørselskaberne gennem selektive tilskud eller andre subsidier påvirker konkurrencen i detailledet, f.eks. således at de leverandørdrevne benzinsalgssteder opnår fordele, der medfører urimelige konkurrencevilkår til

skade for de forhandlerdrevne salgssteder.

Ved sådanne ulovlige subsidier forstås også de tilfælde, hvor et leverandørdrevet salgssted vedblivende drives med driftsunderskud, der dækkes af leverandøren.

Til § 5

Bortset fra lovforslagets § 4, stk. 2, er virkningen af tilsidesættelse af bestemmelserne i lovforslaget civilretlig ugyldighed. Denne virkning kan ifølge sagens natur ikke komme på tale i forbindelse med § 4, stk. 2, og der foreslås derfor i overensstemmelse med monopollovens § 22 fastsat en straffesanktion for overtrædelse af § 4, stk. 2.

Til § 6

Som følge af lovens sigte, hvorefter de svagere parter skal beskyttes mod, at de stærkere parter i de pågældende kontraktforhold gennemfører urimelige aftalevilkår, er det en nødvendig forudsætning, at loven ikke skal kunne fraviges ved aftale.

Stk. 2 fastslår, at lovens ikrafttrædelsestidspunkt er 1. juli 1985, men således, at loven også får virkning for kontrakter – herunder tinglyste deklamationer, jfr. § 1, stk. 1 – der er indgået før ikrafttrædelsestidspunktet.

Da forholdene i branchen er således, at langt de fleste eksisterende benzinsalgssteder, der ikke drives af leverandørselskaberne selv, er underkastet bindende aftalevilkår, vil det ikke være muligt at opnå den ved lovforslaget tilsigtede virkning, såfremt lovforslaget ikke kommer til at omfatte også bestående kontraktforhold.

Et forslag af den karakter, der udspringer af lovgivningsmagtens beføjelse til efter almene kriterier at foretage en generel regulering af erhvervslivets forhold, er ikke ukendt i dansk erhvervslovgivning. Der kan således henvises til forbrugeraftaleloven og lejelovgivning. Benzinforhandlere, der driver deres virksomhed som forpagtere efter lovens ikrafttræden, vil kunne påberåbe sig beskyttelsesreglen i § 4, stk. 1, uanset hvornår kontrakten er indgået.

MONOPOLTILSYNET

Bilag 1

Antallet af benzinsalgssteder ultimo 1982

Tabel 1. Fordeling efter ejer- og driftsforhold

1982 Årlig omsætning i m ³	Forpagtede anlæg	Selskabs- drevne an- læg	Forhand- lerejede an- læg	I alt
Under 250 m ³	75	15	1888	1978
250-1000 m ³	317	28	857	1202
1000-1500 m ³	167	75	90	332
1500-2000 m ³	93	39	30	162
Over 2000 m ³	58	57	8	123
I alt	710	214	2873	3797
Total omsætning 1982	731.457	335.106	790.382	1.856.945

Tabel 2. Fordeling efter betjeningsform

	Forpagtede anlæg	Selskabs- drevne an- læg	Forhand- lerejede an- læg	I alt
Betjeningssalg	15	3	916	934
Selvbetjeningssalg	635	196	1337	2168
Automatsalg	44	15	543	602
Kombinerede anlæg	16		77	93
I alt	710	214	2873	3797

Pålæg til benzinselskaber om ændring af forhandlerkontrakter

Monopoltilsynet har den 25. oktober 1979 meddelt pålæg til de 7 største olieselskaber herhjemme (Esso, Shell, Gulf, BP, Mobil, Texaco og Chevron) om at ophæve en række konkurrencebegrænsende bestemmelser i kontrakterne med selvstændige benzinforhandlere. Endvidere er for forpagtere af selskabsejede stationer meddelt accept af nogle ændringer i forpagterkontrakterne.

Tilsynet har foretaget en undersøgelse af de samhandelsbetingelser, som olieselskaberne anvender, dels i kontrakter med de forhandlere, der selv ejer benzinstationen, dels i kontrakter med forpagterne.

På en række punkter fandt tilsynet bestemmelserne urimelige. Eksempelvis har kontrakterne med selvstændige forhandlere tit en løbetid, på 15–20 år og undertiden endnu længere. Selskaberne sikrer ofte deres interesser ved tinglysning af servitutter, der kan have en længere løbetid, og også på anden måde kan være videregående (f.eks. i vareområde) end selve kontrakten. Forpagtere kan ligeledes ofte opsiges med ganske kort varsel.

Det er også almindeligt, at forhandlerne og forpagterne har pligt til at aftage hele deres forbrug både af motorbrændstof og af andre varer – undertiden også kioskvarer m.v. – fra selskabet, ligesom der i nogle tilfælde er fastsat åbningstider for stationen samt minimumssalg.

Om disse og flere andre bestemmelser har tilsynet forhandlet med olieselskaberne og Centralforeningen af Benzinforhandlere i Danmark. Forhandlingerne førte til, at selskaberne udarbejdede nye »Retningslinjer for vilkår for salg af motorbrændstoffer m.v.« med lempelser af de tidligere bestemmelser på en række punkter. De nye retningslinjer var væsentligst et resultat af forhandlingerne mellem olieselskaberne og centralforeningen, men tilsynet fandt, at de sta-

dig indeholdt bestemmelser, der gjorde dem betænkelige ud fra et erhvervsfrihedssynspunkt. Dette gjaldt især de lange uopsigelige tidsbindinger for forhandlere, der var videregående end rimeligt til varetagelse af selskabernes investeringer. Tilsvarende indskrænkede tidsbindingerne forhandlerens erhvervsfrihed på urimelig måde.

Efter en drøftelse af sagen i monopolrådet besluttedes det, at de nye retningslinjer indtil videre kan accepteres for så vidt angår forpagtningskontrakterne.

Dette vil medføre, at forpagterne sikres længere opsigelsesvarsler i takt med det antal år, forpagtningen har varet. Endvidere sikres de en større frihed i valg af varesortiment.

Med hensyn til kontrakterne med de selvstændige forhandlere besluttedes det – da der ikke havde kunnet opnås et rimeligt forhandlingsresultat på dette område – at udstede et pålæg til de 7 selskaber i henhold til monopollovens § 12, stk. 2 og 4. Pålægget går ud på følgende:

1. Bestemmelserne om varebindinger for selvstændige forhandlere må højst omfatte selskabets motorbrændstoffer og smøreolier.
2. Bestemmelserne i låne- og forhandlerkontrakter om uopsigelighed for forhandlere skal ophæves.
3. Tinglyste servitutter om varbindinger på forhandlerejede ejendomme skal ophæves ved kontraktsophør.
4. Kontraktbestemmelser for forhandlere om åbningstid og minimumssalg samt konkurrenceklausuler vedrørende tid og sted skal ophæves.

For både forpagter- og forhandlerkontraktens vedkommende er det fastsat, at pålægget skal efterkommes for bestående kontrakter inden 2 år og for nye kontrakter fra 1. juli 1980.

MONOPOLTILSYNET

Bilag 3

København, den 10. december 1982

**Bestemmelser vedrørende forhandler- og forpagtningskontrakter
for salg af motorbrændstoffer m.v.**

Bestemmelserne gælder for kontrakter, som er eller bliver afsluttet af følgende selskaber og af de af disse selskaber kontrollerede virksomheder: A/S Dansk Shell, Dansk Esso A/S, BP Olie-Kompagniet A/S, Chevron Oil A/S, Mobil Oil A/S, Gulf Oil A/S og Texaco A/S.

For forhandlerkontrakter er bestemmelserne gældende fra den 1. december 1982 med de i bestemmelserne anførte undtagelser.

For forpagtningskontrakter trådte bestemmelserne i kraft for nye kontrakter den 1. juli 1980. Ældre kontrakter skulle inden den 25. oktober 1981 være bragt i overensstemmelse med de fastsatte bestemmelser.

Efter monopolankenævnets kendelse af 26. november 1982 er bestemmelserne følgende:

1. Vedlagte »Retningslinjer for vilkår for salg af motorbrændstoffer m.v.«.

2. Investeringer i Retningslinjers forstand, der danner grundlag for aftaler om uopsigelighed, skal være skriftligt aftalt.

3. Forhandlerkontrakter bestående ved Retningslinjers ikrafttræden er uopsigelige indtil den 1. januar 1988, medmindre de efter deres eget indhold ophører tidligere. Ved opsigelse af kontrakten aflyses den på forhandlerens ejendom tinglyste deklaration.

Investeringer foretaget af et selskab i henhold til skriftlig aftale i overensstemmelse med reglerne i Retningslinjer efter 25. oktober 1979, men inden Retningslinjernes ikrafttræden, giver selskabet ret til at kræve længere uopsigelighed end til 1. januar 1988, hvis dette er begrundet i investeringen og reglerne i Retningslinjer.

4. Selskaberne er forpligtede til at meddele forhandlerne, at en forhandler, der godtgør, at et lån eller et tilskud fra selskabet til forhandleren er fuldstændig afviklet i overensstemmelse med den aftalte eller med selskabets normale amortisations-/afskrivningsperiode – som dog maksimalt kan udgøre 10 år – på tidspunktet for Retningslinjers ikrafttræden den 1. december 1982, er berettiget til uanset en i kontraktsforholdet aftalt uopsigelighed at opsiges aftalen med ½ års varsel til ophør den 1. juni 1983 eller senere. Ved kontraktens ophør aflyses den på forhandlerens ejendom eventuelt tinglyste deklaration, jfr. Retningslinjer pkt. 2.2.

5. Ved monopolankenævnets kendelse er det fastslået,

at der ikke kan sondres mellem driftstilskud og faste investeringer i forhandlerens anlæg,

at en ekstraordinær indfrielse af et lån eller tilskud ikke giver adgang til at forkorte den aftalte uopsigelighedsperiode,

at det for gyldigheden af bestemmelser om uopsigelighedsperioden er uden betydning, om de findes i en forhandlerkontrakt eller i en deklaration,

at en løbende uopsigelighedsperiode i tilfælde, hvor der foretages ny investering i perioden, kan forlænges med en periode svarende til den for den nye investering tilladte uopsigelighedsperiode. Uopsigeligheden kan dog ikke forlænges ud over 10 år fra tidspunktet for den seneste investering.

MONOPOLTILSYNET

København, den 10. december 1982

**Retningslinjer for vilkår for salg af
motorbrændstoffer m.v.**

På nedenfor anførte punkter affattes selskabernes forpagtnings-/forhandlerkontrakter i overensstemmelse med det anførte.

1. Eksklusivitet

1.1. Motorbrændstoffer (alle anlæg)

Selskaberne skal være berettiget til i forpagtnings-/forhandlerkontrakterne at træffe bestemmelse om, at der fra vedkommende servicestation, brændstofanlæg m.v. – i det følgende under ét kaldet anlægget – alene må forhandles det pågældende selskabs produkter.

1.2. Øvrige olieprodukter (alle anlæg)

Selskaberne skal være berettiget til i forpagtnings-/forhandlerkontrakterne at træffe bestemmelse om, at der fra anlægget alene må forhandles det pågældende selskabs produkter.

1.3. TBA

1.3.1. (Kompagniejede anlæg/forpagtede anlæg)

Selskaberne skal være berettiget til i forpagtningskontrakterne at optage en bestemmelse om, at forpagteren skal være forpligtet til at markedsføre selskabets sortiment i et omfang, der er rimeligt under hensyn til det pågældende anlægs karakter og beliggenhed. Forpagteren skal være berettiget til herudover at optage forhandling af kvalitetsprodukter inden for denne kategori.

Ved markedsføring af TBA-produkter skal forpagteren virke aktivt for salget af de varer, som omfattes af selskabets sortiment. Der er enighed om, at dette ikke indebærer en forpligtelse til at foretage avertering for egen regning.

1.3.2. (Forhandlerejede anlæg)

De ovenfor under 1.3.1. anførte bestemmelser gælder ikke for forhandlerejede anlæg, medmindre indehaveren af det pågældende forhandlerejede anlæg måtte ønske en tilsvarende bestemmelse.

1.4. Øvrige varer (non-related items)

1.4.1. Kompagniejede anlæg (forpagtede anlæg)

Selskaberne skal være berettiget til i forpagtningsoverenskomsterne at optage bestemmelser om, at forpagteren skal være forpligtet til, hvor anlæggets forhold betinger det, at foretage en aktiv og positiv markedsføring af de varetyper og varearter, som selskaberne ønsker markedsført inden for de rammer, der afstikkes af den til enhver tid gældende lovgivning. Forpagteren skal til enhver tid være berettiget til at indkøbe de pågældende varetyper hos en hvilken som helst leverandør af varer af den heromhandlede karakter af god kvalitet. Der er enighed om, at den fornævnte pligt til markedsføring ikke indebærer en forpligtelse til at foretage avertering for egen regning.

1.4.2. Forhandlerejede anlæg

De ovenfor under 1.4.1. anførte bestemmelser gælder ikke for forhandlerejede anlæg, medmindre indehaveren af det pågældende forhandlerejede anlæg måtte ønske en tilsvarende bestemmelse.

1.5. Andre aktiviteter

Selskaberne skal være berettigede til i forpagtningskontrakterne at træffe bestemmelse om, at der ikke uden forudgående tilladelse fra det pågældende selskab må optages andre aktiviteter på anlægget.

2. Kontrakternes løbetid, opsigelsesvarsel m.v.

Bilag til f.t.l. vedr. benzinforhandlerkontrakter

2.1. Kompagniejede anlæg (forpagtede anlæg)

For forpagtningsforholdet gælder følgende opsigelsesvarsler:

Det første halve år vil være at betragte som en prøvetid, inden for hvilken parterne gensidigt kan opsiges kontrakten med 3 måneders varsel til et hvilket som helst tidspunkt. Efter udløbet af prøvetiden forhøjes det gensidige opsigelsesvarsel til 6 måneder til udgangen af en kalendermåned. Herefter forhøjes opsigelsesvarslet med 2 måneder for hvert 3 år, kontraktsforholdet vedvarer, indtil det maksimalt andrager 12 måneder.

Parterne er enige om, at der herudover tillægges medlemmer af CBDs forretningsudvalg (i alt 5 personer), CBDs regions-/lokalforeningsformænd (i alt 9 personer) samt medlemmer af forretningsudvalget i selskabernes »mærkegrupper«, dog maksimalt 3 personer pr. selskab (d.v.s. i alt 21 personer) et yderligere opsigelsesvarsel på 3 måneder.

Selskabet er berettiget til uden varsel at hæve overenskomsten i tilfælde af væsentlig misligholdelse, herunder manglende betaling af forpagtningsafgiften, samt hvis forpagterens bo kommer under konkurs- eller likvidationsbehandling.

I tilfælde af forpagterens død ophører kontraktsforholdet, dog således at forpagterens ægtefælle eller nærmeste pårørende har adgang til at fortsætte forpagtningen i 6 måneder fra dødsfaldet at regne med henblik på at tilrettelægge og gennemføre afviklingen.

Ved ophør af forpagtningsforholdet inden for den i stk. 1 anførte 6 måneders prøvetid er selskabet forpligtet til at afkøbe forpagteren:

- a. Det af selskabet leverede kurante varelagere.
- b. Det af andre leverede kurante varelager af TBA-aktikler hørende til selskabets sortiment og omfattet af forpagterens forpligtelse i 1.3.1. første punktum ovenfor.
- c. Materiel, som forpagteren har anskaffet i prøvetiden, under forudsætning af, at den pågældende anskaffelse er skriftligt godkendt af selskabet.

For de under a. og b. anførte varer sker tilbagekøbet til de på optællingstidspunktet gældende nettoindkøbspriser. For de under c. nævnte artikler fastsættes købesummen til den værdi, som det pågældende aktiv har som brugt med fortsat drift for øje efter tek-

nisk-økonomiske afskrivninger. Såfremt der ikke er enighed mellem parterne om værdien af det pågældende aktiv, fastsættes denne endeligt og bindende for parterne af en af underrettsdommeren i den pågældende retskreds udmeldt syns- og skønsmænd. Parterne bærer uanset resultatet af skønsforretningen hver halvdel af udgifterne ved skønnet. Selskabet er ikke forpligtet til at tilbagekøbe håndværktøj.

Efter udløbet af prøvetiden består der bortset fra det i forrige stykke omhandlede materiel indkøbt i 6 måneders perioden samt kurante varer leveret af selskabet ingen forpligtelser for selskabet – hverken helt eller delvis – til at købe aktiver fra forpagteren i tilfælde af forpagtningsforholdets ophør, medmindre der foreligger en skriftlig aftale herom i hvert enkelt tilfælde, men selskabet er rede til at optage forhandling med forpagteren eller dennes bo med henblik på, om selskabet eller den nye forpagter har mulighed for at overtage dele af inventaret som brugt til en aftalt vurderingspris.

En forpagtningsaftale, der er indgået for et bestemt tidsrum, kan kun fornys for et nyt bestemt tidsrum, såfremt forpagteren samtykker heri og der indrømmes ham en længere tidsbestemt kontraktperiode end det opsigelsesvarsel, der ville have været gældende, hvis kontrakten havde været indgået på almindelige opsigelsesvilkår.

2.2. Forhandlerejede anlæg

Tilfælde, hvor selskabet har ydet forhandleren lån, tilskud, udlånt udstyr, materiel m.v. og der på forhandlerens ejendom er tinglyst en deklaration om eneret for selskabet og dets produkter.

Overenskomsten er uopsigelig fra forhandlerens side i en periode, der maksimalt kan andrage et tidsrum svarende til den for lånet/tilskuddet aftalte tilbageleverings-/afdragsperiode, til hvilket tidspunkt eller enhver efterfølgende 1. i en måned den kan opsiges med et passende varsel, dog mindst 3 måneder. Den for lån/tilskud etc. aftalte tilbageleverings-/afdragsperiode må ikke overstige følgende åremål:

For hver 20.000 kr. selskabet yder som lån/tilskud, kan uopsigelsesperioden fra forhandlerens side maksimalt andrage 1 år fra forhandlerens modtagelse af tilskud/lån.

Uopsigelsesperioden kan dog højst andrage 10 år, svarende til et underskud/lån på 200.000 kr.

De ovenfor anførte beløbsgrænser forhøjes/nedsættes i takt med stigninger og fald i byggeindekset efter 1. januar 1979.

Fra selskabets side kan overenskomsten opsiges med mindst 9 måneders forudgående varsel til den 1. i en måned.

Såfremt forhandleren efter udløbet af uopsigelsesperioden opsiges overenskomsten, er han forpligtet til, såfremt selskabet fremsætter ønske herom, at tilbagebetale en eventuelt resterende del af det lån/tilskud, som han har modtaget i sin tid, samt tilbagelevere sådant udlånt materiel, som er egnet til tilbagelevering, eller, såfremt det i det enkelte tilfælde accepteres af selskabet, betale en på forhånd aftalt værdi af sådant materiel efter en mellem parterne aftalt degressiv skala. Samtidig med sådan tilbagebetaling/tilbagelevering er selskabet forpligtet til at aflyse den på forhandlerens ejendom tinglyste deklaration.

Opsiges overenskomsten af selskabet efter forløbet af uopsigelsesperioden, gælder samme regler, som foran er fastsat for tilfælde, hvor forhandleren opsiges efter udløbet af den for ham fastsatte uopsigelsesperiode.

Opsiges overenskomsten af selskabet før udløbet af den for forhandleren fastsatte uopsigelsesperiode, fortsætter det mellem parterne aftalte låneengagement/tilskudsordning uændret i den aftalte periode. Materiel, der er udlånt af selskabet, eller løbende kontante tilskud eller ydelser, der er knyttet til en forhandling af et selskabs produkter, som ophører, skal dog tilbageleveres, respektive bortfalder samtidig med overenskomstens ophør ved opsigelse. Såfremt forhandleren i tilfælde af sådan opsigelse fra selskabets side ønsker at indfri lånet/tilbagelevere udlånt materiel m.v., skal han være berettiget hertil. Selskabet er i så fald forpligtet til at aflyse den på ejendommen tinglyste deklaration.

Ved lån/tilskud i det foranstående forstås enhver ydelse fra selskabet, der kan opgøres økonomisk, såsom lån, kaution for lån, kontant tilskud, forudbetalt husleje, asfaltering af kørebaner, udlån og etablering af materiel, indretning af bygninger m.v. Værdien af disse ydelser skal opgøres i hvert enkelt tilfælde, og der skal samtidig fastsættes de vilkår,

der gælder for ydelsens tilbagebetaling/tilbagelevering m.v., samt for så vidt angår tilskud, stipuleres den varighed af kontraktsforholdet, som selskabet har forudsat, da tilskuddet blev ydet eller aftalt.

3. Åbningstider

3.1. Forhandlerejede anlæg

Åbningstiden fastsættes af forhandleren selv, idet han dog principielt skal være forpligtet til at holde åbent i et tidsrum svarende til almindelig butiksåbningstid. Forhandleren og selskabet kan indgå individuelle aftaler, der udvider eller indskrænker åbningstiden. Sådanne aftaler kan til enhver tid af hver af parterne opsiges med 3 måneders forudgående varsel til den 1. i en måned. Ved udløbet af eksisterende aftaler om åbningstiden skal selskabet og forhandleren være berettiget til at træffe bindende aftaler om længere åbningstid.

For sådanne særlige anlæg, som nu eller senere efter gensidig aftale mellem CBD og det pågældende selskab måtte blive opført på en særlig fortegnelse, kan der til enhver tid stilles krav om overholdelse af de særlige åbningstider, der er anført på listen.

3.2. Kompagniejede anlæg (forpagtede anlæg)

Selskabet er for sådanne anlæg berettiget til selv at fastsætte åbningstiden. Forpagteren skal dog være berettiget til at begrænse åbningstiden til kl. 7.00–20.00 på hverdage og til åbning 16 timer i weekenden, såfremt han dokumenterer, at brændstofomsætningen ved åbning derudover ikke kan bære den til enhver tid gældende overenskomstmæssige aflønning af en vagt på anlægget. Selskabet skal dog i sådanne tilfælde være berettiget til at forlange anlægget holdt åbent mod at betale den del af den overenskomstmæssige vagtløn, som ikke kan bæres af brændstofomsætningen.

4. Minimumssalgskvanta

4.1. Kompagniejede anlæg

For sådanne anlæg fastsættes ingen minimumssalgskvanta.

4.2. Forhandlerejede anlæg

Selskabet skal være berettiget til at bringe kontrakten til ophør med 3 måneders varsel

til den 1. eller 15. i en måned, såfremt der fra anlægget inden for 12 på hinanden følgende måneder ikke er solgt et samlet kvantum, der mindst svarer til et gennemsnit på 100 m³ af hver enkelt af de leverede brændstofkvaliteter eller mindst 250 m³.

I forhandlerkontrakten kan optages bestemmelser om de kvanta, som parterne er enige om at forudsætte solgt fra anlægget. Såfremt disse salgstal ikke opnås, skal selskabet, såfremt dette har påtaget sig uopsigelig, til trods herfor være berettiget til at opsiges overenskomsten med det i øvrigt i kontrakten fastsatte opsigelsesvarsel. Dette skal dog ikke gælde, såfremt forhandleren dokumenterer, at forhold, der ligger uden for hans herredømme, er årsag til, at de forudsatte salgstal ikke har kunnet opnås.

5. Konkurrenceklausuler

Selskabet skal være berettiget til i forpagtningskontrakter at indsætte en konkurrenceklausul med en løbetid på et år, som – i tilfælde af kontraktens ophør på grund af opsigelse fra forpagterens side eller en opsigelse fra selskabets side, som forpagteren har givet rimelig anledning til – forbyder forpagteren inden for en afstand af 3 km fra det hidtidige forretningssted at drive virksomhed med salg af motorbrændstoffer eller tage ansættelse i en sådan virksomhed.

For forhandleren skal en konkurrenceklausul af det i stk. 1 anførte indhold også kunne aftales i forhandleroverenskomster, hvor aftalen er uopsigelig fra forhandlerens

side, og hvor aftalen ophører inden for uopsigelsesperioden på grund af opsigelse fra selskabets side, som forhandleren har givet rimelig anledning til. Under tilsvarende betingelser finder konkurrenceklausulen anvendelse i tilfælde af forhandlerens salg eller flytning fra den af ham drevne virksomhed.

De i stk. 1 og 2 anførte bestemmelser finder ikke anvendelse i tilfælde, hvor en forhandler eller forpagter afgiver opsigelse af en overenskomst eller forpagtningskontrakt og opsigelsen er rimeligt begrundet i selskabets forhold.

Såfremt selskabet med forhandleren har aftalt en konkurrenceklausul af det i stk. 2, jfr. stk. 3, angivne indhold, er selskabet forpligtet til, så længe overenskomsten består med denne konkurrenceklausul, at undlade etablering af brændstofanlæg inden for det område, for hvilket konkurrenceklausulen er gældende.

6. Selskabet skal være berettiget til at betinge sig forkøbsret til en selvstændig forhandlers ejendom.

7. Tinglysning af deklARATIONER på forhandlerejede ejendomme, der ikke eller ikke længere benyttes til salg af motorbrændstoffer.

Parterne er enige om ikke at ønske nogen ændringer af den hidtidige praksis på dette område.